

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ОСНОВИ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 37.03:355.237

М. М. Козяр

У сучасних умовах основоположною метою вищого навчального закладу є підготовка випускників до майбутньої професійної діяльності з її поліфункціональністю, багатоаспектністю, численними протиріччями тощо. Результатами такої підготовки виступає рівень професійної компетентності фахівця, основу якої складають його вміння як організатора та керівника, що забезпечують продуктивність розв'язання професійних завдань [8].

Професійний потенціал офіцера багато в чому визначає його готовність до організаторської діяльності, яка має прямі проєкції на якісні характеристики його особистості та його професійну діяльність [4]. Оскільки організаторські вміння складають основу професійної компетенції сучасного військового керівника, визначають профіль його особистості, то у зв'язку з цим постає проблема підвищення ефективності їх формування в майбутніх офіцерів в умовах вищого військового навчального закладу (ВВНЗ).

Організаторські вміння офіцерів розглядаються в контексті змісту та особливостей підготовки курсантів до діяльності командира (А. В. Барабанщиков, В. П. Давидов, С. С. Муцинов, Д. М. Коцеруба, І. Г. Радванський), шляхів формування професійних якостей військових спеціалістів (В. О. Балашов, В. І. Вдовюк, М. П. Городов), психолого-педагогічного аналізу організаторської діяльності та професійної спрямованості курсантів (О. І. Александров, М. І. Нещадим, С. М. Морозов, В. В. Райко, О. Д. Сафін, В. А. Чернявський), морально-психологічної підготовки військовослужбовців (І. А. Гамула, О. В. Діденко, Д. В. Іщенко), підготовки командирів підрозділів до виховної роботи з персоналом (В. А. Галімов, І. О. Грязнов, Ю. І. Сердюк, В. В. Ягупов), формування військово-професійних

вмінь командира підрозділу (А. Ю. Видай, О. К. Маковський, Д. В. Миценко, Ю. І. Сердюк, М. М. Тарнавський). Роботи перерахованих авторів мають важливе значення для підвищення ефективності формування у майбутніх офіцерів організаторських умінь, проте вони не забезпечують цілісного розв'язання проблеми.

Метою статті є виявлення та обґрунтування шляхів формування організаторських умінь у майбутніх офіцерів як основи їх професійної компетентності.

Як відомо, професійна компетентність фахівця є складним інтегральним інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, що формується у процесі його професійної підготовки у ВНЗ, виявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних та індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності [2; 3].

Видами професійної компетентності є: спеціальна компетентність, пов'язана безпосередньо з професійною діяльністю; соціальна компетентність, яка реалізується у вмінні співпрацювати, організовувати спільну діяльність колективу на досягнення цілей, брати на себе відповідальність за спільні результати; особистісна компетентність – здатність до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, прагнення до постійного підвищення своєї освітньої компетентності; вміння організувати свою працю. Показниками професійної компетентності найчастіше визначають: знання, навички та уміння; професійна позиція фахівця; індивідуально-психологічні особливості фахівця; внутрішні чинники, які зумовлюють потребу в активному саморозвитку, продуктивній реалізації творчого потенціалу фахівця в професійній діяльності. Структурними елементами професійної компетентності є: загальнолюдська, загальнонаукова, загальнопрофесійна, фахова, функціональна, особистісна компетентність [1; 3; 5].

У нашому дослідженні організаторська компетентність представлена у структурі кожного елемента професійної компетентності. Тому формування організаторських умінь у майбутніх офіцерів впливає на формування їх професійної компетентності в цілому.

Для виявлення основних шляхів формування організаторських умінь у майбутніх офіцерів нами було проаналізовано стан зазначеного процесу у ВВНЗ за такими групами показників:

повнота відображення компонентів організаторської діяльності в змісті навчальних дисциплін;

підготовленість курсантів до аналізу організаторської діяльності;

підготовленість викладачів до навчання курсантів основ організаторської діяльності.

Подібний вибір показників не є випадковим. Він обумовлений тим, що організаторська складова в структурі професійної діяльності офіцера виконує системотвірну функцію.

Досліджуючи елементи організаторської компетенції в змісті різних дисциплін, помітно, що вимоги навчальних програм до знань й умінь фахівця в сфері організаторської діяльності досить часто дублюють, перекривають чи взаємодоповнюють одна одну, а такі організаторські вміння, як уміння організувати й проводити спільні службові наради, уміння розподіляти функції, завдання підлеглим військовослужбовцям з урахуванням їхньої кваліфікації, власне кажучи, просто не формуються ні однією навчальною дисципліною й жодним видом військової практики.

Аналіз робочих навчальних програм з дисциплін, які безпосередньо повинні займатися підготовкою курсантів до управління військовим підрозділом, свідчить, що практичним заняттям з управлінської тематики не надається належної уваги. У свою чергу, більшість тем не передбачають формування організаторських умінь на практиці. З огляду на проблематику дослідження питання організаторської діяльності розглядаються без врахування

її структури, що обумовлює необхідність у перегляді та оптимізації підготовки курсантів до організаторської діяльності з фахових дисциплін.

Оскільки уміння формуються у процесі практичної підготовки, ми провели ґрунтоване спостереження саме за практичними заняттями з вищезначених навчальних дисциплін. Ми вивчали методику проведення занять, готовність й активність курсантів до розв'язання навчальних завдань професійного характеру, спрямованість цілей заняття на кінцеву мету – підготовку фахівця до організаторської діяльності, ступінь реалізації міжпредметних зв'язків, визначення інтегральних термінів і понять, показники використання під час занять організаторських завдань. Спостереження за ходом практичних занять, проведений аналіз методичних рекомендацій підтвердили припущення про недостатню ефективність практичних занять в аспекті формування організаторських умінь у майбутніх офіцерів. Це свідчить про необхідність посилення практичної складової професійної підготовки курсантів ВВНЗ.

Значну увагу ми також звертали на рівень розуміння курсантами значення сформованості організаторських умінь для успішного виконання своїх службових обов'язків у процесі подальшого професійного становлення. Насамперед ми з'ясували, як самі курсанти оцінюють ступінь сформованості своїх організаторських умінь та як ставляться до роботи щодо їх формування. На цьому етапі емпіричного дослідження ми використовували такі методи, як анкетування, спостереження, індивідуальні та групові бесіди. Як показують анкетні дані, офіцери-випускники вважають, що за період базового навчання в них не були повною мірою сформовані уміння, у тому числі й організаторські, що викликає труднощі при виконанні ними службових обов'язків.

Поряд з цим ми аналізували відгуки на випускників ВВНЗ, акти перевірок військових частин, бесіди з їхніми командирами. Отримані дані свідчать, що рівень індивідуальної підготовки молодих офіцерів з фахових дисциплін не відповідає рівню постійної готовності підрозділів, якими вони керують. Відмічається низький рівень сформованості у них організаторських умінь у

роботі з персоналом, невираженість управлінських якостей особистості, зокрема управлінської спрямованості та лідерського потенціалу. Недостатню ефективність організаторської діяльності випускників ВВНЗ можна пояснити тим, що їх готують переважно як військових фахівців, звертаючи, передусім, увагу на їхню предметну підготовку, а не як організаторів. Це обумовлює необхідність запровадження в навчальному процесі таких форм навчання, які сприяють поглибленому вивченню теоретичних основ сучасної організаторської діяльності, формують відповідні уміння та навички.

Досліджуючи стан підготовленості науково-педагогічного складу до навчання курсантів основ організаторської діяльності, необхідно зазначити, що основні методичні труднощі у них пов'язані з формуванням у майбутніх офіцерів умінь щодо розв'язання комплексних організаторських завдань. Це вимагає організації та проведення цільової підготовки викладачів професійно орієнтованих дисциплін до формування організаторських умінь у курсантів ВВНЗ.

Таким чином, вивчення та аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх офіцерів в умовах ВВНЗ та їхньої практичної діяльності показали, що сучасного фахівця готують, передусім, як військового фахівця – знавця предметної діяльності, а на підготовку до організаторської діяльності звертається недостатньо уваги, що істотно знижує рівень його професійної підготовки та недостатньо забезпечує формування професійної компетентності. Результати, отримані під час емпіричного дослідження, показали значні недоліки в організації роботи у ВВНЗ щодо формування організаторських умінь у курсантів. Виходячи з цього, до можливих шляхів формування зазначених умінь ми відносимо:

переопрацювання змісту професійно орієнтованих навчальних дисциплін з метою повного відображення в них структурно-функціональних компонентів організаторської діяльності;

удосконалення методики підготовки курсантів до організаторської діяльності, зокрема посилення її практичної складової;

розвиток мотивації курсантів у навчальному процесі щодо формування у них організаторських умінь;

цільова підготовка викладацького складу з метою забезпечення їх готовності до формування організаторських умінь у курсантів.

Список використаної літератури

1. Болотов, В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / Болотов В. А., Сериков В. В. // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
2. Державні стандарти професійної освіти : теорія і методика : монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, – 2002. – 334 с.
3. Зимняя, И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
4. Іщенко, Д. В. Основи військової педагогіки / Д. В. Іщенко, А. Ф. Філіпов. – Хмельницький : Вид-во Нац. акад. прикордон. військ України, 2002. – 106 с.
5. Іщенко, Д. В. Шляхи формування правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників як складової їх професійної компетентності / Д. В. Іщенко, В. І. Царенко // Збірник наукових праць № 46. Частина II. – Хмельницький : НАДПСУ, 2008. – С. 117–119.
6. Козяр, М. М. Формування особистості професіонала у процесі оволодіння професійно-екстремальною діяльністю / М. М. Козяр // Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / За ред. Г. П. Васяновича. – Львів : Вид-во “Сполом”, 2008. – С. 139–146.
7. Ягупов, В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
8. Якунин, В. А. Педагогическая психология : учебное пособие / В. А. Якунин. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 1998. – 639 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.